

Boekbesprekingen

Dr. Lucianus CEYSSENS, O. F. M., *Jansenistica. Studiën in verband met de Geschiedenis van het Jansenisme*. Deel I. Mechelen, St. Franciscus-drukkerij, 1950. In-8°, 408 blz.

Door zijn vele en waardevolle bijdragen in verschillende tijdschriften is Pater Ceyssens geen vreemde meer voor hen, die zich interesseren aan de jansenistische problemen der XVIIe eeuw.

Thans heeft hij een begin gemaakt met de uitgave in bundels van een reeks artikelen, die alle gewijd zijn aan de geschiedenis van het Jansenisme in Zuid-Nederland. Aanvankelijk schijnt de Schr. er wel aan gedacht te hebben om ook deze in tijdschriften te publiceren, maar omdat ze daarin « niet of niet tijdig konden worden opgenomen » heeft hij daarvan afgezien, en is hij overgegaan tot deze speciale vorm van publicatie. We mogen dit initiatief wel zeer gelukkig noemen, omdat het de bezwaren ontwijkt, die oprijzen, wanneer aan elkaar verwante artikelen over meerdere tijdschriften worden verspreid. Zó zijn ze beter te bereiken en het geheel wordt overzichtelijker.

De bundel bevat vijf opstellen, waarvan we er drie reeds vroeger hebben ontmoet, nl. II. *De Leuvense deputatie te Rome* (1677-1679) in *Historisch Tijdschrift* 1940-1941, III. *L'Ancienne Université de Louvain et la Déclaration du Clergé de France* in *Revue d'histoire ecclésiastique* 1940, en IV. *De rehabilitatie van Martinus Steyaert* in *Historisch Tijdschrift* 1938. De studiën I en V zijn nieuw.

De eerste studie draagt als titel *De allereerste ontwikkeling van de strijd tegen Jansenius* (blz. 7-165). Hier ontleedt de Schr. twee collecties onuitgegeven brieven, die door Jezuiten werden geschreven in de jaren 1640-1642. De eerste aanvallen op Jansenius gaan uit van het Leuvens Jezuitencollege, dat, onder leiding van het triumviraat Adrianus Crom, Joannes De Jonghe en Ignatius Der Kennis, de druk en de verspreiding van de *Augustinus* tracht te verhinderen. Als dit mislukt is, gaat men over tot de grote thesen-slag, waarin aanvankelijk de Leuvense triumviri en de Antwerpse Bollandisten het leeuwenaandeel hebben, maar die weldra in de naburige Jezuitenprovincies een vurige ijver doet ontstaan om ook tegen Jansenius ten strijde te trekken. Rome wil echter de strijd onderdrukken en vaardigt op 1 Augustus 1641 een decreet uit, waarbij de *Augustinus* en de publicaties van beide partijen verboden

worden. Dit noodzaakt de Jezuïeten om van richting te veranderen. P. Tollenaere wordt aangesteld als « procurator generalis in causa ianseniana » en onder zijn leiding worden alle krachten georganiseerd om te Rome de veroordeling van Jansenius te bekomen. Ten einde de indruk te vermijden, dat het hier gaat om een loutere Jezuïetenaangelegenheid, legt men er zich van nu af aan tevens op toe om strijdmakkers aan te werven onder de Universiteitsprofessoren, echter zonder veel succes. Daarenboven hebben de Jezuïeten af te rekenen met een zekere antipathie, die Rome tegenover hen koestert, en met de scherpe aanvallen der Jansenisten, die hen dwingen zich in de verdediging terug te trekken. Niettegenstaande dat alles weten zij echter, dank zij hun taaie volharding, te bereiken, dat na een jaar strijd de naam van Jansenius klinkt als die van een ketter en rond einde September 1642 de bulle *In eminenti* in het zicht is.

Waren, zo besluit de Schr., de zeventiende-eeuwse theologen met hun « vechtersmentaliteit » wat gewilliger geweest, en hadden de Jansenisten, evenals hun tegenstanders, te Rome een vertegenwoordiging gehad om hun standpunten bij te lichten, dan zou voor Urbanus VIII zeker de mogelijkheid hebben bestaan, om de ontzettende strijd te onderdrukken en een « roemloze worsteling zonder einde » te voorkomen.

Het vijfde opstel handelt over *Een geheim genootschap ter bestrijding van het Jansenisme in België* (blz. 343-397). Dit genootschap vindt zijn ontstaan rond Juni 1677, onder de vorm van een samenwerking tussen de Jezuïeten en Minderbroeders-Recollecten. Daarna sluiten de Geschoeide Carmelieten zich bij hen aan, en begin 1679 treedt de coalitie, onder de nominele leiding van de Leuvense hoogleraar Nicolaas Du Bois, in actie, met als doel de ware leer en de paus te verdedigen. Het genootschap is samengesteld uit leden, bestuursleden en een afgevaardigde te Rome. Reeds in 1679 zijn er minstens 50 leden, waarvan 11 seculieren en 39 regulieren. Weldra groeit het geheel uit tot een machtige organisatie, die zich bezig houdt met het verzamelen van een uitgebreide documentatie tegen de Jansenisten en een sterke invloed uitoefent op de benoeming en afstelling van bisschoppen, professoren en kanunniken.

De indruk, welke zich aan ons opdringt bij het lezen van *Jansenistica*, resultaat van eindeloze speurtochten doorheen de West-Europese archieven, willen we kort en goed weergeven: Pater Ceyssens is een hardnekkige zoeker, een gelukkige vinder en een vaardige historicus. Wie ooit een degelijke synthese voor de geschiedenis van het Jansenisme in België wil beproeven, zal kostbare vruchten kunnen trekken uit zijn werk, dat op dit gebied zeer interessante perspectieven opent.

S. G.